

वा० रा०

॥११५॥

कृतइत्यत्र सर्वस्याप्येकानुष्ठेयत्वादेवेत्याह ॥ कर्मचैवेति ॥ सर्वेषां कारणानां सुखसाधनानां त्रिवर्गलक्षणानां कर्मैवप्रयोजनं प्रयोजकमुत्पादकं ॥ नक्षक्रियस्य कश्चनपुरुषार्थो धर्मादिः ॥ एवमेकपुरुषयत्नसाध्यानां श्रेयःपापीयसां कर्मणां शुभाशुभव्यापाराणां फलमत्रैकं स्मिन्नेव कर्तरि भवति ॥ एवं च विरुद्धयोरपि धर्मकामयोरेकानुष्ठेयत्वं दर्शनात् धर्मएवानुष्ठेयोननुतद्विरुद्धः कामइतित्वदुक्तमयुक्तमिति भावः ॥ ७ ॥ तत्र पुरुषयत्नसाध्येष्वप्येव धर्मार्थयोः कामात्कश्चिद्विषोस्तीत्याह ॥ निःश्रेयसेति ॥ धर्मार्थो निःश्रेयसफलविवसंतौ कामनाविशेषेणैतरावपि स्वर्गाभ्युदयफलावपि भवतः ॥ अत्र धर्मशब्देनार्थनिरपेक्षोजपध्यानादिः ॥ अर्थशब्देन चार्थसाध्योयागदानादिः ॥ यज्ञोदानंतपश्चै

यु० कां०

कर्मचैव हि सर्वेषां कारणानां प्रयोजनं ॥ श्रेयःपापीयसांचात्र फलं भवति कर्मणाम् ॥ ७ ॥ निःश्रेयसफलावेव धर्मार्थावितरावपि ॥ अधर्मानर्थयोः प्राप्तं फलं च प्रात्यवायिकं ॥ ८ ॥ ऐहलौकिकपारक्यं कर्मपुंभिर्निषेव्यते ॥ कर्माण्यपि तु कल्पानिलभते काममास्थितः ॥ ९ ॥

वपावनानिमनीषिणामिति भगवद्वचनात् ॥ तेषां चित्तशुद्धिद्वारामोक्षसाधनत्वमस्ति ॥ कामस्तु न कदापि निःश्रेयसफलइति भावः ॥ तयोरपरमपि कामाद्विशेषमाह ॥ अधर्मानर्थयोरिति ॥ जप्रादिरूपे क्रियामयेवा नित्यधर्मे लुप्ते सति ॥ अधर्मानर्थो प्राप्तौ भवतस्तयोश्च सतोः प्रात्यवायिकं विहिताकरणप्रयुक्तप्रत्यवायजन्यं फलं पुंसः प्राप्तं भवति ननु काम्याकरणे प्रत्यवायइति भावः ॥ ८ ॥ कीदृशंतफलं तत्राह ॥ ऐहलौकिकेति ॥ इहलौकिके परत्र च भवं कर्म कर्मफलं ॥ इह ऋणदारिद्र्यादिरूपं परत्र नरकयातनादिरूपं निषेव्यते अनुभूयते एवं धर्मफलमपि ॥ अथ कामस्य धर्मार्थाभ्यां वैलक्षण्यमाह ॥ कर्माणीति ॥ कामं तत्पुरुषार्थसिद्धिमुद्दिश्य कर्माणि यत्नेनास्थितो नुतिष्ठन्नपि कल्पानि शुभानि तु विशिष्य अत्रापि साक्षात्लभते ननु धर्मार्थवत्कालांतरे लोकांतरे वा ॥ एवं च धर्मार्थकामा एकेनैव सेव्याः ॥ धर्मविरुद्धोयदिकामस्तदासत्त्वतपोविक्रमादिना समाधेयः न हि भिक्षुकाः संतीति स्थाल्योनाधिश्चिंत्यतइति न्यायादिति भावः ॥ ९ ॥

॥११५॥